

Skript av original

Till Konungen!

Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskollärarinneförbund och Sveriges överläraryrkeförbund, som beretts tillfälle inkomma med yttrande över realskolutredningens betänkande angående Realskolan under övergångstiden, får i anledning härav anföra följande.

Allmänna synpunkter.

Utredningen har framförallt dikterats av nödvändigheten att snabbt skapa möjligheter till högre utbildning för barnen i de stora årskullarna. Utredningsarbetet har därför koncentrerats kring problemet hur man med till buds stående resurser ifråga om lärare och skollokaler skall kunna ordna en godtagbar utbildning för dessa barnkullar. Organisationerna beklagar, att en planering i detta syfte inte har skett tidigare, då skadeförverkningar redan torde ha åsamkats genom att stora skaror av barn utsatts för en alltför stor press i konkurrensen om de otillräckliga platserna i högre skolor. De måste också beklaga, att utredningsdirektiven utformats på ett sådant sätt att utredningen inte har kunnat dra upp riklinjerna för övergångstidens skolplanering överhuvudtaget utan kunnat ge anvisningar om vidgade utbildningsmöjligheter endast för de studieinriktade eleverna.

Som helhet präglas också utredningens arbete starkt av att den på grundval av de givna direktiven ansett sig bunden vid den nuvarande realexamen, då det gällt att bereda flera barn möjligheter till fortsatta studier. Den har med denna utgångspunkt i flera hänseenden föreslagit så djupgående ingripanden i fråga om folkskolans organisation och inre arbete, att denna skolas bärande principer delvis åsidosätts. Till folkskolans egenart hör främst, att den är en skola för alla barn med härav följande skyldigheter att i samma utsträckning tillgodose den elev

Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskollärarinneförbund och Sveriges överläraryrkeförbund med yttrande om realskolutredningens betänkande.

majoritet, vilken inte kommer att ägna sig åt fortsatta teoretiska studier, som de elever, vilka sikta mot sådan utbildning. Betänkandet präglas emellertid så starkt av effektivitetssynpunkter vad det rent teoretiska kunskapsinhämtandet beträffar, att betydande risker för försämrade arbetsförhållanden och fostringsmöjligheter för huvuddelen av folkskolans elever föreligger, om dess förslag genomförs. Det måste för övrigt betecknas som principiellt direkt oriktigt, att organisationen av mellanstadiet skall utformas med hänsyn till fodringarna i avgångsexamen i en högre skola. Ännu starkare framträder detta, om man beaktar, att endast en mindre del av i ifrågavarande skolform intagna elever lyckas avlägga examen på normal tid, ett förhållande, som i första hand bör ge anledning till en närmare granskning av målsättning och studiegång inom denna skolform.

Folkskolan bottenskola för alla barn.

De sakkunniga har främst stannat inför den lösningen, att realskolan bör vara 3-årig och byggas på en 6-årig bottenskola. Förbunden anser denna princip för skolans uppbyggnad vara den naturliga.

Systemet med en realskola som delvis löper parallellt med folkskolan kan inte annat än skapa förvirring i allmänhetens syn på skolorganisationen och i skolans arbetsrytm. Särskilt de omgrupperingar av barn i nya läraravdelningar, som årligen måste vidtas med de i folkskolan kvarvarande barnen efter den avtappning av klassavdelningarna som successivt sker efter fjärde, femte, sjätte och stundom även efter sjunde skolåret, är mycket störande för folkskolans arbete. Därtill kommer, att flertalet elever så tidigt som efter fjärde klassen inte är mogna vare sig för att övergå från klasslärar- till ämneslärarsystem eller för att välja utbildningsinriktning.

Förbunden vill därför tillstyrka, att en sexårig skolgång görs obligatorisk före övergång till realskolan. I fråga om realskolstadiets utformning förordar förbunden en generell övergång till 3-årig realskola i kommunerna. Därjämte bör finnas ett tillräckligt antal 4-åriga linjer för elever med långsammare utvecklings- och arbetstakt och för lärjungar som inte läst engelska i folkskolan.

Utredningen uttalar en viss tveksamhet beträffande möjligheten att i ökad omfattning bygga in 3-åriga realskolor i folkskolan. Förbunden kan inte förstå en sådan tveksamhet. De i folkskolan inbyggda realskolorna i Stockholm av 1947 års modell har ju dock visat sig vara funktions-dugliga och lyckats föra fram sina elever till realexamen i ungefär samma utsträckning som de äldre skolformerna, trots att de på grund av

konkurrensen från de 4- och 5-åriga realskolorna fått ta hand om ett elevmaterial, som i fråga om teoretisk begåvning varit underlägset övriga realskolors. Om parallellskolsystemets olägenheter elimineras genom övergång till sexårig grundskola, blir förutsättningarna för att i folkskolan inbyggda realskollinjer skall kunna lösa sin uppgift bättre. Elever, som utkuggas i realskolan före skolpliktstidens slut, kan från de inbyggda linjerna också smidigare överföras till praktiska utbildningslinjer på folkskolans högstadium. Ett system med i folkskolan inbyggda realskollinjer låter sig därtill väl förena med en framtida övergång till enhetsskola. Förbunden vill därför förordas, att 3-åriga realskollinjer i ökad utsträckning även skall kunna förläggas till folkskolan i den mån lokaltillgång och övriga förutsättningar gör det möjligt.

Folkskolans lokalproblem.

Att lösa de lokalproblem, som uppstår inom folkskolan, när alla barn skall kvarstanna där under de sex första skolåren, blir i vissa kommuner en mycket svår uppgift. Utredningen synes mest ha haft för ögonen att lösa lokalproblemet inom realskolan, vilket man funnit bäst kunna ske genom att där bortskära de två lägsta klasserna i den 5-åriga realskolan. Förbunden anser det anmärkningsvärt, att utredningen inte samtidigt närmare utrett de lokalsvårigheter, vilka därvid som en direkt konsekvens kommer att uppstå inom folkskolan. Omedelbara åtgärder är här oundgängligen nödvändiga, om folkskolan skall kunna ta hand om alla barn t.o.m. sjätte klass. Ytterligare duplikationer eller högre barnantal i folkskolklasserna får inte bli följden av att realskolfrågan löses på sätt som utredningen föreslagit.

Förstärkningsanordningar i klasserna 5 - 6.

Utredningen betonar, att bättre förutsättningar än som för närvarande är förhållanden måste skapas för en effektiv undervisning, om folkskolan skall kunna ge den grundläggande undervisning som behövs för de fortsatta studierna i en 3-årig realskola och föreslår vissa åtgärder för undervisningens förstärkande i folkskolan. Folkskolan är en allmän medborgarskola med uppgift att ta hand om alla barn och att ge en undervisning efter vars och ens förutsättningar. Denna viktiga uppgift får inte förvanskas. Visserligen skall folkskolan som bottenkola ge den fasta grunden även för fortsatta teoretiska studier, men därifrån och till att i betydande utsträckning ge den karaktär av en regelrätt preparandskola för kommande realskolstudier är steget långt och innebär ett så väsentligt avsteg från bottenkolans folkskolans idé och målsättning, att förbunden härutinnan måste uttala sin bestämda varning.

Erfarenheterna av förstärkningsanordningarna i folkskolan är mycket goda. En utvidgning av möjligheterna att uppdelat klassen i grupper vissa timmar tillgodose förbundens förut till statsmakterna framställda önskemål och hälsas med tillfredsställelse. Förstärkningsanordningarnas kanske största värde ligger i de vidgade möjligheterna för läraren att mera individuellt ta hand om de svagare begåvade eleverna i klassen. Lärarens frihet att dela klassen i grupper för förstärkningsundervisningen allt efter skilda elevers aktuella behov är av största betydelse i sammanhanget. Förbunden vill därför tillstyrka förslaget om utvidgad rätt och möjlighet för uppdelningen av klasserna 5 - 6 vid ett minsta elevantal av 21 vid undervisning i matematik och engelska och anser, att sådana anordningar är lika angelägna för undervisningen i modersmålet.

Utredningens förslag rörande förstärkning av undervisningen i folkskolan synes alltför mycket präglas av förhållandena och möjligheterna i de större tätorternas A-skolor under det att landsbygdens och B-skolornas problem i huvudsak förbigåtts. Utredningens kortfattade uttalande om B-skolorna tyder på att utredningen inte tillräckligt satt sig in i de flerklassiga skolornas problem och möjligheter i den skolsituation utredningen haft att ta ställning till. Dessa frågor behöver ytterligare övervägas. Därvid bör bl.a. sambandet mellan skolskjutsorganisationen och möjligheterna att effektivt ordna förstärkningsundervisning granskas. Utredningen föreslår, att effektiva B-skolmetoder utexperimenteras - särskilt i engelska - att sammanfattas i en handledning till lärarna. Svårigheterna i B-skolorna synes emellertid mera ligga på det organisatoriska och schematekniska planet än gälla rent undervisningsmetodiska frågor.

Som ett ytterligare medel i syfte att stärka undervisningen i folkskolans teoretiska ämnen föreslår utredningen nivågruppering, varmed avses en differentiering av eleverna efter begåvning i matematik och engelska. Denna differentiering leder till viss söndersprängning av klassenheten och klasslärarsystemet. Erfarenheter från Stockholm, där anordningen prövats, visar att den föreslagna nivågrupperingen är en svårorganiserad arbetsform, som även medför ökade disciplinsvårigheter. Dessutom kan vissa föräldrar förväntas komma att söka påverka barnens uttagning till den nivågrupp, i vilken de antar, att eleverna kommer att drivas fram till det för inträde i läroverk stipulerade poängtalet. Den press, som därigenom kommer att riktas mot vederbörande lärare och skolledare, kan förmodas bli synnerligen besvärande. Det skulle vara olyckligt om elevernas placering i viss grupp bleve en stridsfråga mellan målsmän och skola. Lärarnas mellanställning komme på så sätt att accen-

tueras. Det finns också goda skäl att anta, att betygshetsen i folkskolan snarare skulle öka än avta, om den föreslagna nivågrupperingen genomfördes.

Utredningen har inte i detalj redovisat hur den tänkt sig nivågrupperingen praktiskt genomförd. Av allt att döma är syftet att skapa ett genomgående och detaljreglerat system och inte att ge möjlighet för den lokala skolledningen att i samförstånd med berörda lärare pröva anordningens ändamålsenlighet. Under sådana förhållanden måste förbunden på grund av här framförda erinringar avvisa förslaget om nivågruppering.

En verkligt effektiv åtgärd, som skulle ge bättre resultat än det utredningen åsyftat med förslaget om nivågruppering, vore däremot att barnantalet i folkskolklasserna sänktes, så att läraren kunde ge varje enskild elev den hjälp var och en behöver med hänsyn till de skilda förutsättningar och behov, som den enskilde har. Förbunden vill därför framhålla det angelägna i att all kraft sätts in på att skapa möjligheter för sänkning av elevantalet i klasserna.

Lärarkompetensen och behörighetskurserna.

Förbunden vill inte ställa sig avvisande till en förstärkning av behörigheten att undervisa i engelska i folkskolan. Det har alltid varit och är alltjämt i förbundens intresse att lärarna utbildas på bästa möjliga sätt. Däremot motsätter sig förbunden bestämt en gradering av kompetensintygen. Behörighetskurserna bör vara så utformade, att de är väl avvägda i förhållande till undervisningsuppgiften. Med hänsyn till utbildningens speciella inriktning och mål anser förbunden, att ograde- rat kompetensintyg är naturligt liksom vid de särskilda befordringskurserna för folkskollärare i 23:e lönegraden.

Förbunden motsätter sig även förslagen om införandet av särskilda kvalifikationer för seminarieelevernas rätt att få delta i seminariernas behörighetskurser. Inga graderade betygskrav uppställs för den som vill delta i akademisk kurs i det främmande språket, och det bör råda samma frihet från betygsspärrar, när det gäller seminarieelevs tillträde till behörighetskurs.

I detta sammanhang vill förbunden på nytt framföra krav om att utbildning för behörighet att undervisa i engelska inläggs som en cbligatorisk del i folkskollärarutbildningen vid folkskolseminarier och lärarhögskolan.

Inom folkskollärarkåren finns för närvarande bortåt 10 000 folkskollärare med behörighet att undervisa i engelska i folkskolan. Detta antal ökas årligen med inemot 1 000, dels genom en omfattande kursverksamhet och dels genom att ett stort antal av de nyexaminerade folkskollärarna redan under seminarietiden förvärvar behörighet. Man kan beräkna, att inom en nära framtid lärarbehovet i engelska i folkskolan kan fyllas av folkskollärare. Folkskollärarnas fortsatta intresse för en genomgång av en utvidgad behörighetsutbildning sammanhänger emellertid med de garantier, som kan erhållas för att folkskollärare med denna utbildning såsom klasslärare skall permanent handha engelskundervisningen i klasserna 5-6 i såväl folkskolan som enhetsskolan. Endast om sådana garantier skapas, kan en positiv inställning påräknas från folkskollärarkårens sida till den föreslagna skärpningen av behörigheten. De många lärare, som nedlagt tid och krafter och gjort ekonomiska uppoffringar för att förvärva kompetens att undervisa i engelska, skulle med rätta känna sig bedragna av staten, om tillfälle att undervisa i engelska inte bereds dem i egenskap av klasslärare.

Förbunden motsätter sig sålunda bestämt att engelskundervisningen i folkskolan överförs på ämneslärare. En sådan anordning vore inte till fördel för en undervisning, som i regel avser alla barn i klassen. Erfarna folkskollärare har omvittnat att klassläraren når bättre resultat än ämnesläraren i klasserna 5-6. Fördelarna med att läraren känner eleverna från det övriga arbetet i klassen och dessutom har möjlighet att samordna undervisningen med de andra ämnena - och särskilt då modersmålet - är uppenbara.

Folkskollärare med behörighet till folkskollärartjänst i 23:e lönegraden i engelskan bör beredas tjänstgöring på enhetsskolans högstadium och på realskolstadiet i enlighet med 1953 års förhandlingsöverenskommelse mellan folkskolläraryförbunden och civildepartementet. Realskolutredningens förslag om Ce 23-tjänster i engelska i folkskolan står sålunda i strid med denna överenskommelse och avvisas bestämt av folkskolläraryförbunden. Om ämneslärare övertar engelskundervisning i folkskolan, kommer även det s.k. engelsktillägget på 450 kr för folkskollärare som undervisar i engelska att försvinna. Detta lönetillägg var en del av 1953 års överenskommelse. Folkskolläraryförbunden finner det anmärkningsvärt, att realskolutredningen på detta sätt utan vidare negligerar ingångna avtal, som riksdagen godkänt. Skulle till äventyrs statsmakterna följa utredningens förslag om ämneslärare i engelska i folkskolan, kräver folkskolläraryförbunden komensation för de mistade inkomstmöjligheterna.

Realskolan under övergångstiden.

Utredningen framhåller, att realskolan är en skola för teoretiskt begåvad ungdom och att endast den bäst utrustade tredjedelen av en årskull har förutsättningar att följa med till målet för den nuvarande realskolan. Det är dock ingalunda alla i realskolan intagna, som kan nå realskolans studiemål. Eftersom det nu allmänt erkännes, att de högre skolorna har ansvar för de lärjungar som mottagits, anser utredningen, att man måste införa särskild realexamen för att tillmötesgå de elver, som inte kan avlägga den vanliga examen.

Utredningen framhåller, att man i särskild realexamen kunnat lägga in nya ämnen med praktiskt innehåll, vilket visat sig vara stimulerande för eleverna och underlättat deras inplacering i näringslivet. Utredningen tar även upp tanken på realexamens avskaffande men anser, att vakanshet är påkallad gentemot tendenser, som - om de finge fritt utveckla sig - kunde låta läroverken svälla ut till ett slags enhetsskolor.

Arbetet i realskolan präglas av att nämnda skola är en urvalsskola med examen. Parallellt med denna utbildningsväg finns redan nu fullständiga enhetsskolor - till och med inom ett och samma skoldistrikt - där eleverna får ett avgångsbetyg, som jämlikt utfärdade föreskrifter är likvärdigt med realexamen vid fortsatt utbildning av olika slag. Detta läge nödvändiggör enligt förbundens uppfattning en ingående prövning av frågan om tidpunkten för realexamens avskaffande. Realexamen sätter för närvarande sin prägel inte bara på realskolan utan också på arbetet i de folkskolklasser, från vilka övergång till realskolan sker. Vid ett genomförande av utredningens förslag kommer pressen på den avlämnande folkskolan och dess lärare att skärpas i betydande grad. Inför den framtida successiva övergången till den 9-åriga obligatoriska skolan är det angeläget att i tid förhindra en snedvridning av skolsystemet som följt av att en för de teoretiskt begåvade eleverna särskilt avpassad examensskola får sätta sin prägel även på den allmänna medborgarskolans - folkskolans - undervisning. Det är självklart att en viss samordning av folkskolans och realskolans kursplaner är behövlig. Det borde vara lika självklart att denna samordning byggs upp nerifrån - att sålunda realskolans kursplaner anpassas efter den nya undervisningsplanen för folkskolan, vilken utformats med hänsyn till de olika elevgruppernas intressen, behov och möjligheter.

Förbunden kan ej uraktlåta att uttala farhågor för att utbyggnaden av de 3-åriga realskolorna med olika slag av examina skall få den inverkan på skolutvecklingen, att realskolorna konserveras och att intresset för ett snabbt genomförande av enhetsskolan skall komma att avta. Man får inte glömma de c:a 60 - 65 procent av årskullarna, som härvid inte får möjligheter till en längre utbildningsgång än den vanliga folkskolorganisationen erbjuder. Detta vore mycket beklagligt då näringslivet väntas allt mer kräva yrkesutbildat folk på de flesta områden. En väl differentierad enhetsskola torde vara bäst skickad att ge den grundläggande undervisningen en sådan inriktning. Förbunden anser, att en särskild utredning bör göras som komplement till realskolutredningen rörande möjligheterna att snabbt tillgodose utbildningsbehovet för de praktiskt inriktade eleverna, vilka utgör den största gruppen inom de stora barnkullarna. Möjligheterna att knyta frivilliga, praktiska linjer till folkskolans högre avdelning och realskolorna synes i detta sammanhang böra särskilt övervägas. Det finns också bland de teoretiskt välbegåvade stora grupper med praktisk yrkesinriktning. Det är ur samhällssynpunkt angeläget att dessa inte tvingas in på enbart teoretiska linjer, ty de praktiska yrkena får inte utarmas på begåvningar.

Lärarfrågor vid övergång till treårig realskola.

Utredningen anser, att befintlig tillgång på lärare skulle kunna disponeras bättre genom införandet av en 3-årig realskola. Det är synnerligen förvånande, att i utredningen nämns att vid läroverken anställda folkskollärare i 23:e lönegraden torde kunna beredas plats vid enhetsskolan och den vanliga folkskolan, om de två nuvarande lägsta klasserna i realskolan indras.

Folkskolläraryrkesförbundens förhandlingsöverenskommelse med statsmakterna år 1953 garanterade folkskollärarna ett visst antal 23-gradstjänster på enhetsskolans högstadium och realskolstadiet. Folkskolläraryrkesförbunden vill med skärpa understryka kravet på att under övergångstiden till enhetsskolans fulla genomförande de utlovade 23-gradstjänsterna tilldelas folkskollärarkåren i de överenskomna skolformerna och detta oberoende av hurvida realskolstadiet är 5-, 4- eller 3-årigt. Vid realskolorna måste vidare ordinarie 23-gradstjänster inrättas.

Då ett genomförande av realskolutredningens förslag kommer att innebära väsentliga ingrepp i 1953 års förhandlingsöverenskommelse och även i övrigt förändringar av folkskollärarnas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden, henställer folkskolläraryrkesförbunden om förhandlingar med vederbörande departement rörande dessa frågor.

Sveriges folkskolläraryrörörbünd, Sveriges folkskollärarinneförbünd,
och Sveriges överlärarörbünd anörhåller att ovan framförda synpunkter och
förslag beaktas vid ärendets fortsatta behandling.

Stockholm den 28 februari 1956.

Sveriges folkskolläraryrörörbünd Sveriges folkskollärarinneförbünd

(¹artin Widen)

(Dagmar Ranmark)

Sveriges överlärarörbünd

(Rickard Agvald)